

Kronika

VII međunarodni kongres slavista

Od 21. do 27. kolovoza 1973. održan je u Varšavi VII međunarodni kongres slavista. Prisustvovalo mu je oko tri tisuće sudionika, održano je oko 900 referata iz raznih područja znanosti (npr. praslovenski jezik, povijest oblikovanja književnih slavenskih jezika, pitanja jezične srodnosti u svjetlu komparativne dijalektologije, dinamika razvoja slavenskih književnih jezika od druge polovice 18. stoljeća sa sociolingvističkog gledišta, aktualna pitanja leksikologije itd.).

Uz teme iz područja jezika mnogo je referata pročitano iz područja znanosti o književnosti (romantizam u slavenskim književnostima, suvremene metode interpretacije romantizma, značenje književnosti preporoda i predromantizma u slavenskim zemljama, metodologija poredbenog proučavanja slavenskih književnosti itd.). Posebno se raspravljalo i o lingvističko-književnim problemima (pitanja semantične i formalne strukture teksta), o interpretaciji teksta, tekstologiji, versologiji i o terminologiji s time u vezi, o sistemu stilova i o njihovoj funkciji u literaturi i u književnom jeziku s poredbenog gledišta. Folkloristika je bila također zastupana nizom referata (uloga romantizma u ispitivanjima o slavenskom folkloru, povezanost slavenskog i neslavenskog folkloru i sl.). Napokon, na kongresu su podneseni i referati iz općeslavenske historične problematike (pitanja etnogeneze, opće kulturne i znanstvene veze slavenskih naroda u rasponu od XVI do XIX stoljeća i sl.).

Sadržaji svih priloga objavljeni su u Varšavi u omašnoj knjizi s više od 1110 stranica na slavenskim i evropskim jezicima.

U ovom kratkom osvrtu spomenut ću samo referate što su ih napisali sudionici kongresa iz Hrvatske.

B. Finka govorio je o stilistici u dijalektologiji, D. Malić o počecima hrvatskog književnog jezika, A. Menac o posuđenim elementima u ruskoj i u hrvatskoj frazeologiji, M. Moguš o odnosu iliraca prema kontinuitetu hrvatskog književnog jezika, K. Pranjić o ruralnom i urbanom u hrvatskoj književnosti, Z. Vince o udjelu Slavonije i Dalmacije u oblikovanju hrvatskog književnog jezika, J. Vončina o konti-

nuitetu hrvatskog jezika od 15. do 18. stoljeća. To su referati samo iz jezične problematike, a iz drugih područja pisali su R. Bogišić (Tema smrti u hrvatskoj renesansnoj književnosti), T. Čubelić (Uloga i značenje predromantizma i romantizma u otkrivanju i proučavanju usmenih narodnih književnosti), A. Flaker (O strukturi »mlade proze«), I. Frangeš (Klasično i romantično u Smrti Smail-age Čengića), M. Sertić, (Postoji li romantizam u hrvatskoj književnosti), M. Vaupotić (Nekoliko srodnosti i razlike hrvatske, srpske, slovačke i češke književnosti između dva rata).

Ti su referati tiskani u zborniku »Prilozi« Hrvatskog filološkog društva u Zagrebu, dok su sudionici kongresa iz Zadra objavili svoje referate u Radovima Filozofskog fakulteta. Tako je V. Anić sastavio svoj prilog pod naslovom »Morfološke inovacije u hrvatskosrpskom jeziku«, D. Brozović »Sociolingvistička situacija i problemi jezične standardizacije u slavenskom svijetu XVIII st.«. Iz područja znanosti o književnosti objavljeni su ovi referati: »Motivi patriotizma u hrvatskim putopisima (I)«, »Putopisi ilirizma« (A. Franić), »Fenomen ekspresionizma u hrvatskoj lirici« (N. Ivanišin), »Dva sistema u prenošenju elemenata stiha« (Z. Jakšić), »Hrvatsko-slavenski književni odnosi u doba hrvatske Moderne« (N. Košutić-Brozović), »Hrvatska epika XVI i XVII stoljeća prema evropskoj književnoj baštini« (F. Švelec).

Iz čitave Jugoslavije objavljeno je oko osamdeset referata i saopćenja. Jugoslavenski predstavnici sudjelovali su i u brojnim diskusijama nakon pojedinih referata. Referati su čitani na svim jugoslavenskim jezicima, jer su kongresni jezici bili svi slavenski jezici, a uz njih i engleski, francuski i njemački.

Osim u pet osnovnih sekcija (za znanost o jeziku, o književnosti, za jezično-književne probleme, folkloristiku i za povijesnu slavensku problematiku) rad kongresa odvijao se i u brojnim podsekcijama, pa je od većeg interesa bila i tema pete podsekcije prve sekcije: »Dinamika razvoja slavenskih književnih jezika od druge polovice XVIII stoljeća sa sociolingvističke točke gledišta«. Referenti iz Hrvatske i neki drugi iznijeli su misao kako kontinuitet književnog jezika u Hrvata možemo pratiti kroz više stoljeća, pa je takav jezik kasnije (u doba Lj. Gaja) dobio konačan oblik.

Tradicija slavističkih kongresa postoji od 1929. kad je održan prvi slavistički kongres u Pragu. Slijedeći kongres bio je god. 1934. u Varšavi i Krakovu, a godine 1939. trebao se održati u Beogradu, ali je zbog ratnih prilika realiziran tek 1955. Zatim su kongresi bili u Moskvi, Sofiji i ponovo u Pragu. Slijedeći kongres slavista održat će se 1978. u Zagrebu i u Ljubljani.

Na posljednjem plenarnom sastanku u Varšavi izabran je za predsjednika Međunarodnog komiteta slavista prof. Bratko Kreft, a za potpredsjednika prof. Ivo Frangeš.

Z. V.

Djelatnost Sekcije za strane jezike HFD-a

U posljednjih nekoliko godina Sekcija za strane jezike i književnost široko je razgranala svoju djelatnost: organizirala je niz predavanja, natjecanja učenika srednjih škola u znanju stranih jezika, pokrenula je izlaženje časopisa »Strani jezici« i dr.¹, pa se pokazalo potrebnim da Sekcija osim predsjednika ima i tajnika. Na skupštini od 23. 5. 1973. taj je zaključak prihvaćen pa je za predsjednika Sekcije izabran prof. dr Josip Jernej, red. prof. Filozofskog fakulteta, a za tajnika Stan-ka Pavuna, prof. Pedagoške akademije u Zagrebu.

Sekcija će nastaviti onim djelatnostima koje su već postale tradicija pa će i ove godine organizirati školska, republička i savezno natjecanje učenika srednjih škola u znanju stranih jezika. Zbog toga je Sekcija stupila u vezu sa Saveznim društvom za strane jezike u Skoplju. Ove godine bit će savezno natjecanje u stranim jezicima 11. svibnja 1974. i to: za njemački jezik u Ljubljani, za talijanski i latinski u Zagrebu, za ruski u Sarajevu, za francuski u Beogradu i za engleski u Skoplju. Natjecat će se učenici II i III razreda gimnazije i ekonomske škole, stručne škole i II strani jezik. U latinskom jeziku organizirat će se natjecanje klasičnih gimnazija i drugih razreda gimnazije.

Sekcija želi aktivirati rad članstva na terenu pa je uputila pozive za suradnju istaknutim nastavnicima stranih jezika u 20 većih gradova Hrvatske. Predloženo je da se osnuju aktivni nastavnici stranih jezika osnovnih i srednjih škola te da na sastancima raspravljaju o problemima nastave, struč-

nom usavršavanju, da se održavaju aktualna predavanja, u čemu će im pomoći i stručnjaci iz Zagreba. Sekcija je poslala materijal za rad na permanentnom usavršavanju nastavnika, multimedijском pristupu nastavi i kreativnom učenju. Suradnju je prihvatilo 18 centara pa je rukovodima aktiva savjetovano da sastanke održavaju svakog prvog ponedjeljka u mjesecu, kad se raspravlja o TV-emisijama za nastavnike. O svojim iskustvima pisalo nam je već nekoliko nastavnika.

U svoj plan rada za 1974. god. Sekcija je unijela niz predavanja kao: o prijevodu u stranim jezicima, o sociolingvisti i psiholingvisti, te informacije o primjeni kompjutera u nastavi stranih jezika, o aktivnostima nastavnika stranih jezika u svijetu, o projektu kontrastivnih analiza i sl.

Sekcija i dalje nastoji na prikupljanju članstva (članarina je 20 d. godišnje), kao i pretplatnika i suradnika u časopisu »Strani jezici«.

S. P.

Djelovanje Zagrebačkoga lingvističkog kruga

Zagrebački lingvistički krug postoji u svom današnjem obliku od 1955. godine, a od 1959. djeluje pod svojim sadašnjim imenom, kao jedna od sekcija Hrvatskog filološkog društva.

Zamišljen kao forum za jezična i literarna pitanja, Krug je s vremenom prerastao u autoritativnu javnu tribinu i postao centar našeg lingvističkog djelovanja i izvorište naše najeminentnije lingvističke misli. Struktura članova i izlagača koji nastupaju u Krugu nije, međutim, usko specijalistički ograničena pa s govornice ZLK, osim lingvističkih stručnjaka, veoma često izlažu svoje misli i specijalisti s drugih znanstvenih područja ili dodirnih disciplina čiji rad na neki način zadire u jezičnu problematiku.

Svakog utorka sastaju se u prostorijama Društva sveučilišnih nastavnika profesori i suradnici Filozofskog fakulteta, Instituta za jezik JAZU, Staroslavenskog instituta, strani lingvisti koji borave u našoj zemlji i studenti, a kako je tematika sastanaka i referata veoma širokog raspona, izlaganja u Krugu često su od velikog interesa i koristi za srednjoškolske profesore i nastavnike stranih jezika, kao i za sve one koji se zanimaju za lingvis-

¹ O djelatnosti sekcije v. »Strani jezici« br. 2—3/1972. i 2—3/1973. u rubrici »Kronika«.

tičku problematiku i jezična pitanja uopće.

Za rad Zagrebačkoga lingvističkog kruga karakteristične su žive, plodne i kritičke diskusije koje prate izlaganja, a otvorene su svim slušateljima.

Osvrnut ćemo se поблиže na rad Zagrebačkog lingvističkog kruga u prvom semestru ove studijske godine.

Krug je započeo radom 16. 10. 1973. i pod predsjedanjem prof. dra Željka Bujasa održao je jedanaest sastanaka.

Na prvom sastanku je Bulcsú László govorio o prvom godištu časopisa »Suvremena lingvistika« i započeo diskusiju koja je nastavljena i na sastanku od 30. 10. 1973.

»Naše spoznaje i dometi na VII međunarodnom slavističkom kongresu« — to je bila tema izlaganja dra Božidara Finke (23. 10. 1973), a prof. dr Radoslav Katičić referirao je o odnosu jezika i korpusa (6. 11. i 20. 11. 1973).

13. 11. 1973. sastao se Zagrebački lingvistički krug u spomen 50-godišnjice smrti Vatroslava Jagića. Tim povodom je dr Josip Nagy govorio o svojim »lingvističkim sjećanjima« vezanim uz našeg velikog jezikoslovca.¹

Gost Kruga prof. Christian Alphonsus van den Berk sa sveučilišta u Bochumu govorio je o jednoj sintetičkoj metodi istraživanja jezika (na materijalu starih ruskih knjiga), a dr Anica Nazor, dr Marija Pantelić i dr Biserka Grabar na istom su sastanku govorile o glagoljskom misalu Hrvoja Vukčića Hrvatinića u povodu njegova faksimiliranog i kritičkog izdanja i o svom radu na tom djelu (4. 12. 1973).

Milan Šipka, Josip Baotić, Srđan Janković i Mevlida Garić referirali su o jezičnom savjetovanju u Mostaru i upoznali Krug s aktualnom književno-jezičnom politikom u Bosni i Hercegovini (11. 12. 1973).

O problemima izbora u jeziku govorio je Bulcsú László (18. 12. 1973), a prof. dr Radoslav Katičić raspravljao je o objektu i adverbnoj oznaci te o kriterijima sintaktičke analize (8. 1. i 15. 1. 1974).

Osim održavanja redovitih javnih sastanaka, Zagrebački lingvistički krug je u toku svog djelovanja potaknuo publiciranje brojnih lingvističkih radova, a pokrenuo je kao vlastitu publikaciju i »Suvremenu lingvistiku«, gla-

¹ Ta je značajna obljetnica obilježena i predavanjima dr Josipa Hamma održanim krajem prosinca 1973. u JAZU (Jagić kao lingvist) i u Društvu sveučilišnih nastavnika (Jagić kao jezikoslovac).

silo koje je izlazilo kao povremen zbornik u tehnici skripata (4 sveska), da bi se konačno 1972. godine (broj 5—6) pojavilo kao samostalan lingvistički časopis, koji će sada redovito izlaziti s dva broja godišnje. M. B. Č.

Prikazi knjiga

S. Pit Corder:

»Introducing Applied Linguistics«
Penguin Education, 1973.

Godine 1973. izašla je u izdanju »Penguin Education« knjiga S. Pit Cordera, »Introducing Applied Linguistics«.¹ Njezin autor je profesor primijenjene lingvistike i šef odsjeka za lingvistiku na sveučilištu u Edinburghu. Knjiga je namijenjena nastavnicima i budućim nastavnicima stranih jezika, ali autor se nada da će ona zanimati i »lingviste koji žele saznati nešto o načinu na koji njihova istraživanja, metode i otkrića koristi grupa stručnjaka kojima je jezik polazna točka svih aktivnosti«.²

Knjiga je podijeljena u tri dijela: 1. Jezik i učenje jezika, 2. Lingvistika i nastava jezika, 3. Postupci primijenjene lingvistike.

Autor odmah u početku naglašava da ovo nije knjiga o nastavi jezika, a još manje priručnik o tome kako treba poučavati jezike. U tom i jest njezina najveća vrijednost. Ona ide u red knjiga poput »Language Teaching Analysis« W. F. Mackeya,³ »Linguistics in Language Teaching« D. Wilkinsa,⁴ »Psycholinguistica applicata« R. Titonea,⁵ koje su napisane sa željom da smanje brisani prostor između lingvističke teorije i nastavne prakse u stranim jezicima. Te knjige ne daju recepte za rad u razredu iako se ponekad na nesreću i nastave i učenika tako interpretiraju. One nastoje da na temelju rezultata do kojih su došle lingvistika, psihologija i druge znanosti objasne što se zapravo događa u procesu učenja stranog jezika.

Možda je knjiga Pita Cordera u tom najdalje stigla. Možda — jer je kro-

¹ S. Pit Corder, »Introducing Applied Linguistics« (Uvod u primijenjenu lingvistiku, Penguin Education, 1973).

² S. P. Corder, Op. cit. p. 7.

³ W. F. Mackey, »Language Teaching Analysis«, Longmans 1965.

⁴ D. Wilkins, »Linguistics in Language Teaching«, E. Arnold, 1972.

⁵ R. Titone, »Psycholinguistica applicata« Roma, Armando, 1970.

nološki zadnja objavljena pa je imala na raspolaganju i najveći fond znanstvenih istina, a možda i zbog toga što autor probleme primijenjene lingvistike i ne postavlja, ni ne rješava dogmatski. Iako po lingvističkoj orijentaciji transformacionist, on smatra da »primijenjeni lingvist mora biti eklektičan u izboru (jezičnog) opisa⁶ »kojim će se koristiti u radu«. Cilj lingvistike i primijenjene lingvistike nisu identični. Značenje riječi »najbolje« i »najprikladnije« je relativno i uvijek pretpostavlja cilj. Valjanost treba razlikovati u odnosu prema teoretskim ciljevima i u odnosu prema praktičnim ili primijenjenim ciljevima. Mjerilo korisnosti (za primijenjenu lingvistiku) opisa jezika jest da li on pridonosi učenju jezika ili ne.

Zasad ne postoji potpun i sustavan lingvistički opis jezične upotrebe (»performance«). Zbog toga primijenjeni lingvist mora biti spreman da iskoristi svaki lingvistički opis za koji smatra da mu može u nastavi koristiti.

Načelo utilitarnosti u nastavi Corder primjenjuje u rješavanju čitavog niza pitanja koja već godinama dijele nastavnike u dva suprotna tabora. »Ono malo što znamo o psihološkim procesima u učenju stranog jezika, bilo iz teorije, bilo iz praktičnog iskustva, ukazuje na to da kombinacija indukcije i dedukcije dovodi do najboljih rezultata. ... Učenje je u osnovi induktivni proces, ali proces koji se može usmjeriti i olakšati opisima i objašnjenjima koja se daju u najpogodnijem trenutku, na način koji odgovara zrelosti, znanju i standardu učenika.«⁷

Staru dvojbu da li u učenju gramatike dati najprije pravila, a onda primjere ili obrnuto, po Corderu treba shvatiti samo kao taktiku koja vrijedi u oba smjera. »Dati najprije pravilo ili opis ne znači drugo do li usmjeravanje učenikove pažnje na problem, ... dati najprije primjere ili podatke znači da se učenik želi potaknuti da razvije svoju vlastitu mentalnu strategiju da bi riješio problem.«⁸

Utješno je vidjeti da autor knjige dolazi do takvih spoznaja pošto je sistematski analizirao utjecaj lingvistike na proces učenja jezika, utješno za sve one nastavnike koji uspijevaju odoljeti pomodarskim pritiscima u metodici te zadržati logiku i zdrav razum kao os-

novne kriterije pri vrednovanju novih tehnika rada.

Ne izgleda li prema ovome da smo u nastavi stranih jezika opet tamo gdje smo bili prije negoli je u nju prodrila lingvistika i ostale znanosti? Daleko od toga! Možda nam je samo postalo jasno da nijedna znanost ne može dijeliti gotove recepte, a kad bi ih netko tko bi znanost krivo interpretirao i nudio, oni se ne bi smjeli prihvatiti.

Znanost, primijenjena lingvistika u prvom redu, pomoći će nam da izradimo modele za učenje jezika, ali to neće biti isključivi modeli, koji neće priznavati ništa drugo, jer svaki se model kroji prema potrebama korisnika, a znamo da osim dobi, inteligencije, motivacije, broja učenika, broja sati, ima još čitav niz drugih činilaca koje treba uzeti u obzir pri izradbi ili bar modifikaciji svakog modela.

Koja je po Corderu uloga primijenjene lingvistike u učenju stranih jezika? On će to sam najbolje objasniti:

»Primjena lingvističkog znanja ... je aktivnost. To nije teoretski studij. Primijenjena znanost koristi se rezultatima teoretskih istraživanja... I učenje jezika je aktivnost, ali to nije ista aktivnost kao primijenjena lingvistika. Definiramo li nastavu jezika u njezinom najširem smislu, tako da obuhvati sve odluke i izradu planova i programa prije realizacije u razredu, tada u nastavi jezika postoji element primijenjene lingvistike... Ovo je, dakle, knjiga o primijenjenoj lingvistici u učenju jezika, o onim dijelovima nastavnog procesa u kojima je plan rada podređen rezultatima spoznaja o prirodi ljudskog jezika, o tome kako se on uči i njegovoj ulozi u društvu.«⁹

Corder razlikuje tri faze u primjeni lingvistike u nastavi jezika. Prva je faza opis jezika — već smo govorili o kriterijima koje mora zadovoljavati. Druga je faza izbor lingvističkog materijala i tu treba voditi brigu o korisnosti tog materijala za učenika, o njegovoj težini — tu je najvažniji odnos stranog i materinskog jezika, dakle kontrastivna analiza i analiza pogrešaka. Na tom nivou treba uzeti u obzir čitav niz psiholingvističkih i sociolingvističkih faktora. U trećoj fazi dolazi do još detaljnije razrade tih faktora i do konačne odluke: kako organizirati nastavni program i realizirati ga putem nastavnih materijala. »Primjena lingvistike na nastavu jezika je indirektna.

⁶ S. P. Corder, Op. cit. pp. 195, 196.

⁷ S. P. Corder, *ibid.* p. 335.

⁸ S. P. Corder, *ibid.* p. 336.

⁹ S. P. Corder, *ibid.* p. 10.

To nije jednostavan proces. Zbog toga mnogi nastavnici pri prvom upoznavanju s lingvistikom ne vide u njoj nikakve koristi za svoj rad i, obrnuto, zbog toga mnogi lingvisti koji nemaju veze s nastavom jezika u praksi opovrgavaju njezinu praktičnu korist za razvoj lingvistike. Čini se da samo oni koji poznaju i lingvistiku i nastavu jezika mogu shvatiti međusobni odnos tih dviju disciplina.¹⁰

Kako su kontrastivna analiza i analiza pogrešaka područja neposrednog autorova interesa, on im i u knjizi posvećuje mnogo pažnje i prostora. Smatra se da je, ukupno uzevši, vrijeme koje je potrebno da se nauči određeni strani jezik određeno stupnjem razlikosti tog stranog i materinskog jezika. Polemičkim tonom, kakvim je, uostalom, pisana i cijela knjiga, Corder ulazi u analizu pitanja bi li transformacijsko-generativna gramatika mogla postati okvir unutar kojeg bi se uspoređivale kategorije i odnosi između dva jezika, odnosno, provodila kontrastivna analiza. Ukoliko su u dubinskim strukturama jezici identični, tada se razlike u jezicima svode na razlike u transformacijskim derivacijama, a to bi za učenje stranih jezika moglo biti od neobične važnosti. Autor provodi derivacije struktura u engleskom, njemačkom i francuskom jeziku iz iste dubinske strukture. Međutim, u daljnjim primjerima, sukobljava se sa slučajevima gdje to nije moguće, jer u dubinskoj strukturi u različitim jezicima dolazi do razlike u primjeni izbornih pravila. Corder ponavlja zaključke do kojih je došla standardna transformacijska gramatika Chomskog, Katza i Postala da dubinske strukture u različitim jezicima nisu identične, nego u velikoj mjeri slične i, prema tome, da ne mogu poslužiti kao osnova za komparaciju u primijenjenoj lingvistici. »Za sada se u primijenjenoj lingvistici moramo zadovoljiti pojmovnim komparacijama i ad hoc opisima.«¹¹

U analizi pogrešaka Corder pridaje najveću pažnju transferu materinskog jezika. Da on postoji, izvan svake je diskusije. Pitanje je našeg gledanja na jezik, odnosno na jezični opis, hoćemo li ga objasniti kao prenošenje navika materinskog jezika ili prenošenje ponašanja određenog jezičnim pravilima (»rule governed behaviour«).

Bilo bi nemoguće parafrazirati i manji dio onog što je Corder rekao u

svojoj knjizi od gotovo 400 strana. To je i nepotrebno, kad smo uvjereni da će svaki stručnjak za strani jezik poželjeti da tu knjigu što prije pročita. Kada pak to učini, ustanovit će da u njoj i nije našao podataka koji mu već ne bi bili poznati. Svježe i novo u njoj je analiza funkcije primijenjene lingvistike u nastavi stranih jezika provedena na način pristupačan i čitaocu koji nema teorijskog lingvističkog predznanja.

Mirjana Vilke

Русский язык. Аудио-визуальный курс для зарубежных школ I — 3. Издательство Педагогика, Москва, 1971—1973.

Moskovsko nakladno poduzeće »Pedagogika« objavilo je od 1971. do 1973. audio-vizuelni tečaj ruskog jezika namijenjen iznemnoj djeci u dobi od 9 do 12 godina s namjerom da taj tečaj posluži i kao njihov školski udžbenik ili kao dopuna postojećim nacionalnim udžbenicima ruskog jezika.

Rukovodilac je i glavni autor tog kolektivnog rada kandidat pedagoških znanosti Mark Vjatjutnjev koji je okupio oko tog posla znatan broj suradnika: A. Kočetkovu, O. Bašilovu, L. Vohminu, S. Plužnjikovu, D. Antonovu, I. Protopopovu i E. Sosenko.

Udžbenik se sastoji od triju knjiga za učenike, triju knjiga za nastavnike i kompleta ploča uz svaku od knjiga.

Odmah se, prema tome, može uočiti da ovaj tečaj metodski ponešto odstupa od tečaja stranih jezika koji se u nas smatraju audio-vizuelnima i koji se temelje na audio-vizuelnoj globalno-strukturalnoj metodi P. Guberine — P. Rivenca: ovaj tečaj nije snabdjeven dijafilmovima, pa vizuelne predodžbe treba da zadovolji ilustrirani udžbenik. Razlika je i u tome što se tematske jedinice ne razrađuju u skemačevima i stripu nego se uz sličicu-dvije daju kratke razgovorne situacije pa ih po nekoliko tematski srodnih, uz vježbe koje ih variraju i utvrđuju, čini okosnicu jedne lekcije. Različito se shvaća i uloga crteža u tečaju. Dok po metodi Guberine-Rivenca crtež svojom shematičnošću sugerira bitan sadržaj iskaza i apstrahira sve nebitne detalje, ovdje slika ne pomaže dešifriranju jezične situacije nego joj je namjera da ilustrira ambijent, pa se i detalju posvećuje znatna pozornost kao značajnom nosiocu civilizacijsko-kulturološke informacije.

¹⁰ S. P. Corder, *ibid.* p. 155.

¹¹ S. P. Corder, *ibid.* p. 244.

Premda se i u ovom tečaju postupnost učenja jezika odvija u etapama: slušanje — govorenje pa tek onda čitanje te pisanje, ipak se i u tome primjećuje odstupanje od audio-vizuelne metode Guberine-Rivenca na koju su se autori, očito, ugledali, doduše i s nedvojbenom namjerom da je revidiraju. Prije svega veoma se brzo prelazi na čitanje: već od šeste vježbe, a moglo bi se čak reći da ono i uz slušanje gramofonskog predloška ni od 1. vježbe nije izbjegnuto jer su odgovarajuće ilustracije u čitanci popraćene tekstom, i on će se spontano čitati. Poništava se, prema tome, nastojanje da se učenik dovede u situaciju prirodnog ulaženja u jezik s prethodno usvojenom akustičkom slikom jezika koja tek naknadno dobiva svoj pismeni oblik. Zbog toga je i drukčiji pristup učenju fonetsko-intonacijskih modela: izgovor se ne usvaja u sintagmatskim cjelinama, nego se one razgrađuju na slogove i glasove kako bi se što ispravnije naučilo njihovo izgovaranje, pa se od tih elemenata ponovo gradi cjelina. Ponekad se, doduše, čine preteškim i zamornim upute o ispravnoj tvorbi glasova, pogotovo za ovu dob učenika.

Velika se pozornost posvećuje i tipovima intonacija te njihovu racionalnom usvajanju. I upravo je taj racionalni element ona sredina koja želi pomiriti klasično učenje stranih jezika i neposrednu audio-vizuelnu metodu.

Nastavnicima će biti korisni priručnici koji su za njih napisani uz svaku knjigu tečaja. Zanimljivo je da je svaki priručnik imao po još jednog autora više nego što su ih imali autorski kolektivi koji su sastavljali osnovni tekst udžbenika. Već se i po tome može zaključiti da se metodskoj razradi tekstova pristupilo s mnogo pažnje i studioznosti.

Na početku svakog priručnika nakon općih uvodnih uputa daje se popis tema i situacija obrađenih u svakom ciklusu tečaja, zatim sintaksnih tipova rečenica, morfoloških jedinica, fonetske građe te rječnik upotrebljenog leksika. Za svaku je jedinicu iz ovih popisa brojkom naznačeno u kojim se vježbama rabi.

Pri izboru tema pomno se pazilo na to da one pruže učenicima obilje civilizacijsko-kulturoloških podataka o životu njihovih vršnjaka u Sovjetskom Savezu, pa je to uvjetovalo veliku raznolikost tematskih situacija koje uključuju raznovrsna područja života i interesa sovjetskih učenika. Kako se, međutim, tematski okvir udžbenika morao

birati i sa sintakšno-morfološkog polazišta upotrebe određenih jezičnih modela, ovdje su uvrštene i čisto leksičke teme, kao npr.: razjašnjenje mjesnih odnosa, pripadnosti, uzroka; poznanstvo, predstavljanje; ocjena i usporedba; čovjekova vanjština i sl.

Sintakсни modeli zasnivaju se ponajprije na tipičnim razgovornim izričajima, pri čemu je njihova velika vrijednost u tvorbi karakterističnih repnika, načina njihova smjenjivanja pri razgovoru. Uvježbavanje i variranje tih modela te usvajanje čitavih izrazo-etalona u dijaloškom sporazumijevanju omogućuje učenicima da ovladaju osnovnim umijećem dijaloga uz postupno širenje rečeničnih modela do zavisne rečenice.

Raspoređivanje morfološke građe temelji se na iskustvima sovjetske primijenjene lingvistike u poučavanju stranaca, pa se tako morfološki oblici daju u tijesnoj povezanosti s njihovom sintakšnom funkcijom i semantičkom realizacijom u jezičnom izrazu.

U sva tri priručnika najbrižnije se ipak razrađuje fonetska građa i intonacijske strukture, pa nastavnik ovdje može naći mnogo korisnog sistemiziranog materijala iz primijenjene fonologije. Pogotovo se iscrpno tumači upotreba intonacija, crtaju njihove karakteristične tonske linije, izvodi im se podjela i način funkcioniranja u jeziku. Tako se akustičke slike izraza ne prepuštaju samo spontanom usvajanju već se i ustrajno teoretski osmišljuju.

Rječnik uz 2. i 3. knjigu nije samo šturi popis riječi — sastavljen je tako da se uz osnovni leksički oblik glagola daje i glavna njegova promjena s oznakom mjesta naglaska. Propust je jedino što se ne iskazuje promjena akcenta u perfektnim oblicima.

S obzirom da je tečaj pisan za djecu sveukupnog neruskog govornog područja, njegova nas progresija zbog srodnosti naših jezika ne može zadovoljiti, a i broj od 1.130 riječi koje se nauče u sve tri knjige za nas će biti iz istog razloga znatno manji. Pa ako bi se željelo koristiti ovaj tečaj kao dopunsku građu uz neki od naših udžbenika ruskog jezika, vjerojatno bi se moglo propustiti prvu knjigu tečaja i odmah uzeti drugu ili treću, pogotovo stoga što u tim knjigama ima i više štiva, pa većim dijelom mogu poslužiti i kao čitanke.

Radimir Venturin